

Fylkesmannen i Østfold

FORVALTNINGSPLAN FOR BJØRNEVÅGENLIA NATURRESERVAT

Rapport 1/2015

Serien Fylkesmannen i Østfold, rapport miljøvern

Bestilling: Telefon 69 24 70 00.

Postboks 325, 1502 Moss

epost: fmospostmottak@fylkesmannen.no

Miljøvernavdelingen er gjennom Fylkesmannen i Østfold underlagt Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet. Fylkesmannen representerer den statlige miljøvernforvaltningen i fylket og er et viktig bindeledd mellom stat og kommune - og mellom offentlig myndighet og allmennheten.

Miljøvernavdelingen hos fylkesmannen har følgende oppgaver:

- Overvåking av forurensing: avfall, støy, avløp, utslipp til luft og vann
- Tilsyn og kontroll med forurensende virksomheter
- Forvaltning av vann og vassdrag
- Vurdering av arealplaner (kommuneplaner, reguleringsplaner og andre arealsaker)
- Vern og forvaltning av viktige naturområder, samt truede og sårbare arter
- Vern og forvaltning av viktige vilt- og fiskeressurser
- Sikre befolkningen adgang til friluftsliv

Oversikt over rapportserien finnes på fylkesmannens hjemmeside, her ligger også rapportene tilgjengelig: <http://www.fylkesmannen.no/Ostfold/Miljo-og-klima/Rapportserien/Miljoernavdelingens-rapportserie/> og i rapport nr.7, 2007: *Rapporter gjennom 25 år, 1982 - 2007, en bibliografi.*

Oversikt over de siste års rapporter:

1/15 Forvaltningsplan for Bjørnevågenlia naturreservat, Fredrikstad	1/2013 Vurdering av verneverdig skog m.v. Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. XI.
7/14 Forslag til nasjonale kulturlandskap i Østfold	3/12 Forvaltningsplan for Kurefjorden naturreservat.
6/14 Forvaltningsplan for Værne kloster landskapsvernområde, Rygge	2/12 Flora / vegetasjon, ferskvann og marine registreringer i Østfold. Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. X. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09, 3+4/11 (kun digitale versjoner)
5/14 Undersøkelser av naturområder i Østfold. Vindkraftområder. Naturfaglige undersøkelser XIV.	1/2012 Naturtypekartlegging og biologisk mangfold i Askim, Eidsberg, Hobøl og Våler
4/14 Undersøkelser av naturområder i Østfold. Naturfaglige undersøkelser XIII	7/11 Ytre Hvaler og Kosterhavets nasjonalparker – marin dokumentasjon (trykt versjon)
3/14 Forvaltningsplan for Øra naturreservat, Fredrikstad	6/11 Handlingsplan mot fremmede arter i Østfold
2/14 Forvaltningsplan for Skjæløysundet naturreservat, Fredrikstad	5/11 Flora, bunndyr, fisk, fugl i Øra-området
1/14 Skjøtselsplaner for utvalgte slåttemarken i Østfold	4/11 Undersøkelser av områder i Østfold. Naturfaglige undersøkelser IX. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09, 3/11 (kun digital versjon)
6/13 Forvaltningsplan for Verkenslund biotopvernområde	3/11 Naturfaglige registreringer av skogområder. Naturfaglige undersøkelser VIII. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09
5/13 Naturfaglige undersøkelser i Østfold. XII	2/11 Naturtypekartlegging i Skiptvet (kun digital versjon)
4/13 Forvaltningsplan for Skipstadsand naturreservat	1/2011 Naturtypekartlegging i Halden, Hvaler, Fredrikstad (kun digital versjon)
3/13 Bestandstrender hos sjøfugl på Østfoldkysten 1993-2012	
2/13 Forvaltningsplan Berby landskapsvernområde, Halden kommune	

Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen

STATENS HUS, BOKS 325, 1502 MOSS. TLF: 69 24 71 00

September 2015

Rapport nr. 1, 2015

ISBN 978-82-7395-234-9

ISSN 1890-3673

Rapportens tittel

Forvaltningsplan for Bjørnevågenlia naturreservat

Forfatter

Ottar Krohn

Oppdragsgiver

Fylkesmannen i Østfold

Ekstrakt

Forvaltningsplanen beskriver mål og utfordringer i Bjørnevågenlia naturreservat. Naturreservatet er en viktig edelløvskoglokalitet med noe areal svartorstrandskog og strandsump. Flere interessante plantearter finnes, bl.a. masseforekomster av blåveis. Svært artsrik sopplokalitet. Forvaltningsplanen skal bidra til å fremme formålet med vernet og inneholder en tiltaksplan.

Emneord

Bjørnevågenlia naturreservat, forvaltningsplan, edelløvskog, sopp, blåveis og strandsump

Referanse til rapporten

Fylkesmannen i Østfold 2014: Forvaltningsplan for Bjørnevågenlia naturreservat. Rapport 1/2015

Forord

Bjørnevågenlia naturreservat i Fredrikstad kommune ble opprettet i 2010. I følge verneforskriften skal det utarbeides en forvaltningsplan for naturreservatet. Et utkast til forvaltningsplan har vært på høring hos grunneierne, Fredrikstad kommune og andre offentlige instanser, samt ulike foreninger.

Den foreliggende forvaltningsplanen er utarbeidet av Fylkesmannen i Østfold og har en tidshorisont på 10 år.

INNHold

1	INNLEDNING	6
1.1	Forvaltningsplanen	6
2	OMRÅDEBESKRIVELSE	7
2.1	Påvirkning/inngrep	10
3	BRUKERINTERESSER	10
4	FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK	10
4.1	Forvaltningsmål	10
4.2	Skjøtsel og tiltak	10
4.2.1	Skjøtsel av løvskogen	11
4.2.2	Skjøtsel av våtmarksvegetasjon og strandeng	13
4.2.3	Innhegning for sau	15
4.2.4	Ferdseisforbud	15
4.2.5	Opprydding	16
4.3	Fremmede arter	16
4.4	Informasjon	16
4.5	Oppsyn	17
4.6	Økonomi	17
4.7	Tiltaksplan	18
5	SAKSBEHANDLING	18
5.1	Forvaltning av verneforskriften	19
5.2	Generelle saksbehandlingsrutiner	21
5.3	Roller	21
6	LITTERATUR	23
7	VEDLEGG – Verneforskrift for Bjørnevågenlia naturreservat	24

1 INNLEDNING

Bjørnevågenlia naturreservat ble opprettet 16. april 2010 som en del av "Verneplan for Oslofjorden". Arealet er ca. 80 dekar, herav ca. 10 dekar sjøareal. Reservatet ligger i Bjørnevågenkilen sør på Kråkerøy i Fredrikstad kommune. Området består av en sørvestvendt li med varmekjær løvskog og noe barskog i bakkant. Et område med våtmark, strandeng og svartor inngår også.

Reservatet er opprettet i medhold av Naturmangfoldloven av 19. juni 2009. Det er Fylkesmannen i Østfold v/miljøvernavdelingen som er forvaltningsmyndighet for verneområdet.

Formålet med reservatet fremgår i verneforskriften der § 2 lyder: *"Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur, med spesielle naturtyper i form av en varmekjær skogli med edelløvskog, samt tilstøtende svartorstrandskog, eldre barskog, våtmark og eng, med tilhørende flora og fauna».*

Verneforskriften (vernebestemmelsene) finnes som vedlegg i forvaltningsplanen.

1.1 Forvaltningsplanen

I følge § 10 i verneforskriften skal det utarbeides en forvaltningsplan for reservatet. Planen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel til å opprettholde og fremme verneformålet, og skal være et redskap for både forvaltningsmyndigheten og brukere av området. Forvaltningsplanen er ikke juridisk bindende, men har en veiledende funksjon.

Forvaltningsplanen må utarbeides innenfor de rammene som settes av verneforskriften. Det vil si at det i planen ikke kan innføres nye restriksjoner, men at det heller ikke kan åpnes for tiltak som ikke har grunnlag i forskriften.

Denne forvaltningsplanen gjelder i utgangspunktet for 10 år. Gyldighetstiden kan senere forlenges dersom dette blir ansett som hensiktsmessig. Planen kan også revideres etter kortere tid enn 10 år dersom det oppstår behov for dette.

2 OMRÅDEBESKRIVELSE

De viktigste verneverdiene er knyttet til edelløvkogen i området. Høy varmeinnstråling, mange treslag av ulik alder, inkludert gamle, grove hultrær gjør området viktig for sopp, lav og insekter – og bidrar til høyt artsmangfold. Vegetasjonstypene i området viser god variasjon over korte avstander.

Løvkoglia er bratt, sørvestvendt med ur/rasmark og iblandet finere materiale og skjellsand. Dette gir forutsetninger for varmekjære arter av løvtrær og andre organismer med spesielle krav til livsmiljø. Lia domineres av en alm-lindeskog med hassel og eik, alm og ask. Det er en del svært store løvtrær og enkelte er innhule (alm, eik og ask). Floraen har varmekjære og krevende arter som åkermåne, lakrismjelt, kantkonvall, marianøkleblom, skogsvinerot, moskusurt, nesleklokke og fingerlerkespore. Det er rikelig med blåveis i deler av området.

Figur 1 Blåveis er vanlig i løvkoglia. Foto: Gunnar Bjar

Bjørnevågen-området er ett av de mest artsrike for sopp i Østfold med ca. 300 arter registrert. Flere av disse er sjeldne og står oppført i Norsk rødliste for arter 2010. Det kan nevnes at artene stor styltejordstjerne og stor jordstjerne er begge vurdert som kritisk truet i rødlista, mens olivenblå sliresopp, eikebelteriske, besk gullrørsopp, storpigg og en kremleart er alle vurdert som sårbare. Flere andre sopparter står også på den norske rødlista. Bjørnevågenlia er eneste kjente norske voksested for en meget sjelden lavart (*Cyphelium sessile*) som lever på

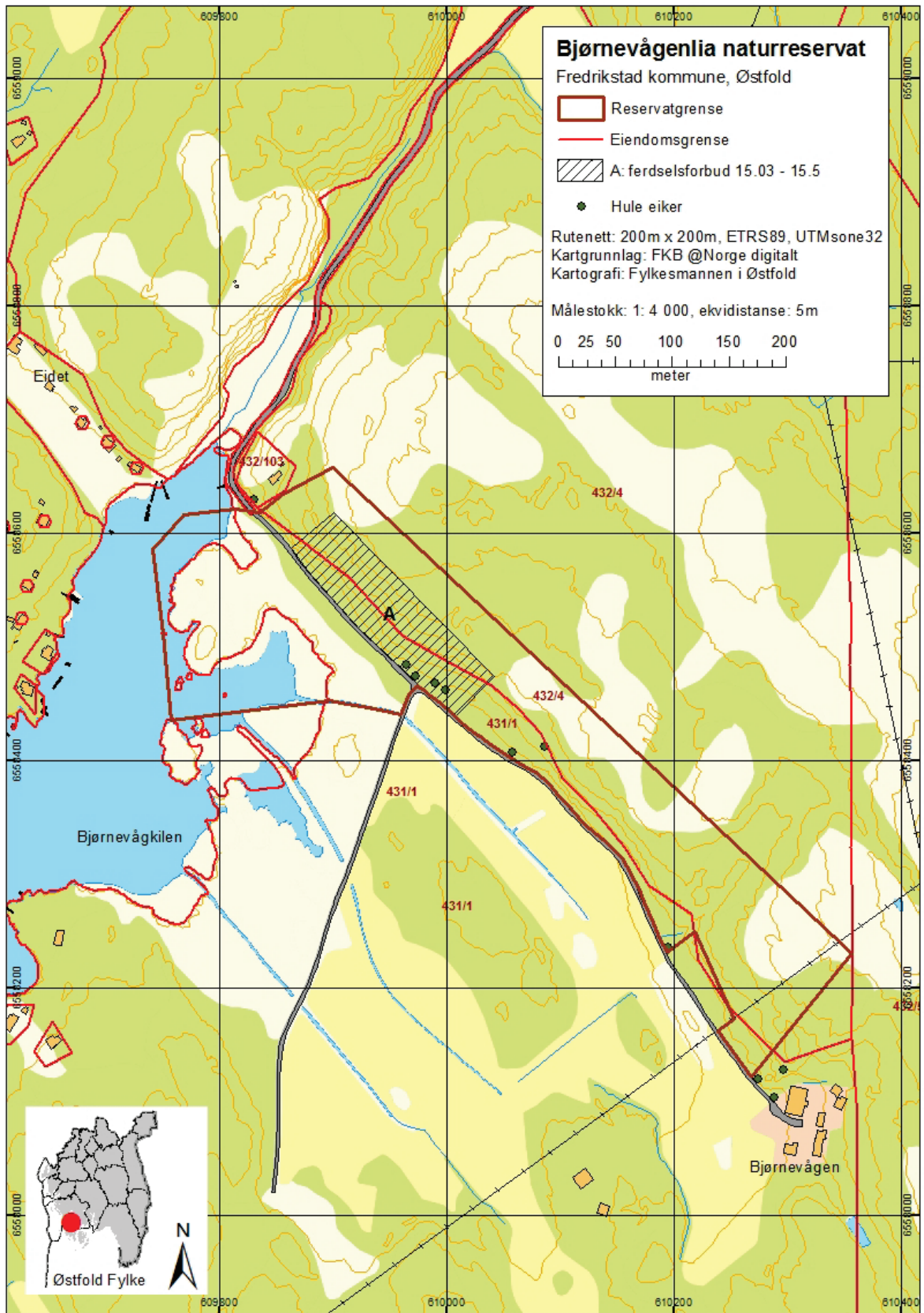
eik og alm. Likeledes er det registret flere sjeldne biller og sommerfugler. Området har rikt fugleliv og slettsnok har fast tilhold i lia.

Vegetasjonstypene viser god variasjon. I sjøen opptrer strandsump – og takrørrområder med tilliggende fuktenger/beiter der bl.a. artene strandrødtopp og ormetunge finnes. I den fuktige svartorstrandskogen vokser bl.a. apal og hagtorn og grinsebjørnebær er funnet her. I lia bak oreskogen vokser den varmekjære løvskogen med sine vegetasjonsutforminger. Øverst er det overganger til tørr, fattig furuskog. Derved inngår en stor variasjonsbredde i skogtyper fra svartor – og alm/lindeskog på løsmasser - til den tørre og fattige furuskogen på grunnfjell. Det er en tydelig rekkefølge av vegetasjonstyper fra våtmarksområdet i sjøen til furuskogen på fjellplataet.

Bjørnevågenområdet har store landskapsmessige kvaliteter – det er et vakkert kulturlandskap. Det er et mye brukt turområde, særlig om våren.

Figur 2 Hule trær er viktig for biologisk mangfold. Foto: Gunnar Bjar

Figur 3 Kart over verneområdet der arealet med ferdsselsforbud fremgår

2.1 Påvirkning/inngrep

I nordre del går en veg gjennom området ved foten av lia. Dette er bl.a. adkomsten til gården Bjørnevågen. En kraftlinje krysser reservatet lengst i sør.

Strandarealene har vært utnyttet til beitemark og slått. En grøft som drenerer bakenforliggende dyrka arealer munner ut ved reservatgrensen.

Et mindre areal ved foten av lia omtrent midt i området er inngjerdet som sauebeite.

Det er to grushauger i området som delvis ligger innenfor reservatgrensen.

3 BRUKERINTERESSER

Strandengene i området er beiteland fra gammelt av. Det er ønskelig at denne virksomheten videreføres for å hindre gjengroing av de lavtliggende beitearealene.

Det beiter sau på et mindre areal.

Området i og ved Bjørnevågen er mye brukt til friluftsliv og naturopplevelse. Tidlig om våren var det mye tråkk og blåveisplukking i lia. Dette førte til uønsket slitasje og press på blåveisforekomstene.

Reservatet besøkes noe av personer med naturfaglige interesser.

4 FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK

4.1 Forvaltningsmål

Bjørnevågenlia naturreservat skal behandles slik at vegetasjon og dyreliv opprettholdes. Det skal legges særlig vekt på områdets betydning for det biologiske mangfold som er knyttet til løvskogene herunder arter knyttet til hule trær, og til forekomsten av blåveis. Uønskede inngrep og annen uønsket påvirkning skal unngås.

4.2 Skjøtsel og tiltak

Formålet med opprettelsen av naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur med sine naturtyper som varmekjær skogli med edelløvsskog, samt tilstøtende svartorstrandskog, eldre barskog, våtmark og strandeng - med tilhørende flora og fauna.

All skjøtsel og alle tiltak i området skal bidra til at formålet med opprettelsen av reservatet blir ivaretatt.

4.2.1 Skjøtsel av løvskogen

For å opprettholde verneverdiene over tid må edelløvs skogen i lia nord for vegen bevares som løvskog. Eventuelle tiltak i skogen har som målsetting å bevare eller utvikle edelløvs skogen. De store, grove og innhule løvtrærne er særlig viktig for biologisk mangfold. Mange sjeldne og truede arter lever i eller på slike trær, særlig blant gruppene insekter, sopp, lav og moser. Det er derfor viktig å ivareta disse store trærne og samtidig sørge for rekruttering av slike trær. Det er også viktig med forekomst av døde greiner og stammer. Slikt dødt trevirke er leve- og voksested for en rekke arter.

På de fleste steder i vårt fylke der det vokser løvskog, vil grana etter hvert komme inn og konkurrere ut løvtrærne og på sikt ta over arealet, slik at det utvikles grandominerte skoger. Grana er skygetålende og kan etablere seg i skogbunnen under andre trær og etter hvert vokse opp å ta over arealet. Gran vil likevel ha vanskeligheter med å etablere seg i denne lia fordi vekstfaktorene her er ugustig for dette treslaget. Ur og rasmark med ustabil jordbunn i kombinasjon med strek solinnstråling er lite gunstige forutsetninger for etablering og vekst av gran. I slike miljøer svekkes grana og er ofte utsatt for tørkedød. Det er derfor svært lite grantrær og foryngelse av gran i denne lia i dag. Det er således ikke behov for å fjerne grantrær i den første ti-årsperioden, men fjerning av enkelttrær kan ev. bli aktuelt på lengre sikt.

En viktig kvalitet ved Bjørnevågenlia er forekomsten av store til dels innhule enkelttrær av alm, lind, eik og ask. En rekke organismer, særlig av insekter, sopp og lav er knyttet til slike gamle edelløvtrær. Det er derfor viktig at disse trærne gis tilstrekkelig livsrom slik at de ikke skygges ut av trærne omkring. Gamle løvtrær kan svekkes hvis treet ikke får tilstrekkelig lys. Et aktuelt skjøtselstiltak i slike tilfeller er å fjerne trær som skygger for de prioriterte store løvtrærne. Dette forholdet ble vurdert høsten 2014 og resultatet er at det ikke er et umiddelbart behov for aktiv skjøtsel for å fjerne skyggekastende trær rundt de store, prioriterte løvtrærne. Antagelig vil situasjonen ikke kreve hogstinngrep den kommende ti-årsperioden, men dette kan vurderes igjen mot slutten av perioden. Det er god rekruttering av ganske grove trær som over tid vil utvikles til store dimensjoner.

Som nevnt er enkelte av de store løvtrærne eiketrær. Hule eller grovvokste eiker er vedtatt som en utvalgt naturtype med egen forskrift etter naturmangfoldloven. «Utvalgt naturtype» gir en juridisk beskyttelse og brukes om naturtyper som er truet og er levested for sjeldne arter eller som Norge har et internasjonalt ansvar for. Forskriften gir regler for bærekraftig bruk som pålegger grunneiere, tiltakshavere, kommune og andre offentlige aktører en plikt til å ta særskilt hensyn og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på store, gamle eiketrær. Fredrikstad kommune har registrert slike eiketrær i kommunen hvorav noen ligger i reservatet – se figur 3. Vernebestemmelsene for reservatet gir imidlertid den beste beskyttelse for disse

store/hule eiketrærne. Opplysninger om registrerte store/hule eiker finnes i *Naturbase.no* og i *Kommunekartet* til Fredrikstad kommune.

Tynning eller fjerning av trær kan også være aktuelt for å styrke utvalgte trær eller treslag. I reservatet bør treslagene hassel, lind, alm, eik og svartor prioriteres. Hassel er viktig bl.a. for forekomst av enkelte sopparter i området. I enkelte mindre områder dominerer osp, og ask er vanlig. Det kan bli aktuelt å fjerne noe osp og ask for å styrke de prioriterte treslagene der det er en konkurransesituasjon. Vurderingen er imidlertid at det ikke er nødvendig med slike regulerende hogstinggrep nå, men også dette spørsmålet kan vurderes igjen mot slutten av perioden.

Nord i området og vest for vegen vokser en svartorstrandskog. Forekomsten er en naturlig avslutning mot sjøen av det skogbevokste området. Her har svartora liten konkurranse fra andre treslag fordi den tåler høy vannstand og saltvann bedre enn de andre treslagene. Dette vil derfor være en stabil forekomst over tid, men andre treslag kan komme inn «bakfra» hvis forholdene blir gunstigere for disse etterhvert. Dette vil imidlertid være en langsiktig prosess.

Figur 4 Gammel, hul alm, og en stor eik i bakgrunnen. Foto: Gunnar Bjar

4.2.2 Skjøtsel av våtmarksvegetasjon og strandeng

Mellom svartorskogen og Skuteholmen er det et våtmarksareal. Her dominerer strandsump og taker vegetasjonen, men det er også et mindre areal med strandeng/beite. En naturlig

utvikling i dette området uten beiting, vil være at takrøret sprer seg på engene, og svartora utvider sitt voksested ved å ekspandere utover mot sjøen. Dette er en naturlig utvikling i mange grunne våtmarksområder. En slik utvikling ville vært akseptabel med hensyn til formålet med reservatet. I så fall vil en naturstyrt utvikling føre til en naturlig rekkefølge av vegetasjonstyper - fra det åpne vannet til sumpvegetasjon, svartorskog, varmekjær løvskog og videre overgang til fattig barskog med grunnfjellet i dagen på plataet over lia. Sumpområdet/beite i reservatet inngår imidlertid i et større område som benyttes som beite for ammekuer. En del av takrørvegetasjonen i reservatet er nå (2014) preget av beite. Denne beitevirksomheten hindrer at oreskogen ekspanderer utover og at takrøret ekspanderer på engarealene.

Videre sørover, utenfor reservatet, er det større arealer med strandeng. Strandeng er en naturtype som er avhengig av skjøtsel. Uten skjøtsel (beite eller slått) vil det meste av området gro igjen, takrør vil ta over og på lang sikt vil det vokse opp skog. Av hensyn til landskapet, biologisk mangfold og den historiske bruk av arealene vil det være en fordel med fortsatt beite her slik at de åpne engene opprettholdes.

Figur 5 Beitearealer sør for reservatet, løvskoglia i bakgrunnen. Foto: Gunnar Bjar

4.2.3 Innhegning for sau

Ca. midt i området nederst i lia grensende til Bjørnevågenveien er det en saueinnhegning. Her beiter det periodevis sauer. Foruten selve innhegningen er det diverse skjul for dyra her. Det drives med tilleggsforing på stedet.

Dersom sauedriften opphører og det ikke lenger er behov for innhegningen er det ønskelig at arealet blir en del av løvskogen ved foryngelse fra de omkringstående trærne. Ved opphør av bruk bør området ryddes ved at sauegjerde og annet fra beitevirksomheten fjernes.

Et alternativ til gjengroing med løvskog er å etablere en slåtteeing. Det er sannsynlig at det ganske raskt vil innfinne seg bl.a. en rekke blomsterplanter. For å utvikle og opprettholde en engflora må det etableres et opplegg med slått. Det kan tas standpunkt til spørsmålet om gjengroing til løvskog eller etablering av eng når sauedriften ev. opphører, og saken må avklares med grunneieren.

Figur 6 Innhegningen for sau. Foto: Gunnar Bjar

4.2.4 Ferdselsforbud

Området ved Bjørnevågen er et mye brukt friluftsområde for almenheten, særlig om våren. Det har vært mye tråkk og blåveispukking i deler av lia og dette har ført til slitasjeproblemer

på vegetasjonen. Det er derfor innført ferdselsforbud i et delområde på ca. 200 x 50 meter i perioden 15.03 til 15.05 – jf. § 5 nr. 2 i verneforskriften. Generelt er vegetasjonen fredet i reservatet og det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet – jf. § 3 nr. 1. Det er likevel tillatt å sanke bær og matsopp i reservatet – jf. § 4 nr. 5.

Området med ferdselsforbud fremgår av vernekartet. Arealet er merket i terrenget og informasjonsskilt er satt opp på stedet.

4.2.5 Opprydding

Det er ønskelig med en viss opprydding enkelte steder i reservatet. Det gjeldes bl.a. to grushauger som delvis ligger innenfor reservatgrensen, noen gamle sementrør og noe stein som er henlagt ved vegen.

4.3 Fremmede arter

En del plante- og dyrearter som er innført av mennesker til Norge og andre europeiske land, har egenskaper som gjør at de representerer en trussel mot naturmiljøet. Spredning av fremmede arter regnes i dag som en av de viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold. Østfold er pga. de gunstige vekstforhold, sin grense mot havet og den store varetransporten gjennom fylket, særlig utsatt for introduksjon av fremmede arter. De fleste av de problematiske fremmede artene er opprinnelig pryde- eller nytteplanter som enten er plantet ut eller som er forvillet fra hager og anlegg.

Det er ikke funnet problematiske fremmede plantearter i reservatet, men det kan være oversett. Det er flere innførte arter som sprer seg i distriktet og som kan dukke opp i reservatet eller nærområdet, f.eks. kjempespringfrø, parkslirekne, kanadagullris og rynkerose. Disse artene sprer seg raskt når de først er etablert. Hvis slike arter sprer seg til reservatet eller i nærheten er det viktig at mottiltak blir igangsatt umiddelbart for å hindre videre spredning i verneområdet.

4.4 Informasjon

I Statens Naturoppsyns og Fylkesmannens daglige gjøremål inngår informasjon om verneområdene som en viktig del. Det finnes mye tilgjengelig stoff på nettet, bl.a. Naturbasen (Miljødirektoratet), Miljøstatus (Fylkesmannen) og Lovdata.

For Bjørnevågenlia naturreservat bør det utarbeides en informasjonsplakat som settes opp ved reservatet.

4.5 Oppsyn

I et verneområde er det behov for å føre kontroll med at verneforskriften og eventuelle tillatelser og dispensasjonsvedtak etterleves. Statens Naturoppsyn (SNO) har ansvar for oppsyn i verneområdene i Norge. En av oppgavene til SNO er å sørge for at vernereglene i området blir fulgt. SNO har en tett dialog med Fylkesmannen og blir orientert dersom det blir gitt dispensasjon fra verneforskriften for tiltak inne i reservatet.

SNO har oppsynsmyndighet med hjemmel i lov av 21. juni 1996 om statlig naturoppsyn, og har politimyndighet etter følgende lover: friluftsløven, naturmangfoldloven, motorferdselsloven, kulturminneloven, viltloven, lakse- og innlandsfiske-loven, samt deler av forurensningsloven. I tillegg til kontrolloppgavene etter disse lovene skal oppsynet drive veiledning og informasjonsarbeid, skjøtsel og tilrettelegging, registrering og dokumentasjon. Tiltak i naturreservatet blir gjort i samråd med Fylkesmannen i Østfold. Fylkesmannen er som forvaltningsmyndighet bestiller av oppsynstjenester fra SNO.

Figur 7 Lind er vanlig i reservatet, her i blomst. Foto: Gunnar Bjar

4.6 Økonomi

Tiltaksplanen som er utarbeidet til denne forvaltningsplanen, danner grunnlag for årlig innrapportering fra Fylkesmannen til Miljødirektoratet om behov for midler til forvaltning av verneområder. Tildelingen av midler fra direktoratet er avhengig av de årlige bevilgninger over statsbudsjettet.

4.7 Tiltaksplan

Det vil som regel være Fylkesmannen eller Statens naturoppsyn som tar initiativ til forvaltningstiltak, men initiativ kan også tas av andre, for eksempel grunneiere. Tiltak i naturreservatet kan imidlertid ikke gjennomføres uten at de er godkjent av Fylkesmannen. Tiltaksplanen inneholder en oversikt over aktuelle tiltak så langt Fylkesmannen har kjennskap til dette pr. i dag. Grunneier kan eventuelt utføre tiltak på vegne av Fylkesmannen.

I tiltakstabellen er det forsøkt skissert noen grove kostnadsklasser for de opplistede tiltakene. Disse klassene angir antatt størrelsesorden på kostnadene, og det er ikke gjort forsøk på mer nøyaktige kostnadsberegninger.

Det er også skissert en tidsramme for hvert tiltak. I hvilken grad tidsrammene som er foreslått vil kunne overholdes, avhenger av sentrale bevilgninger og prioriteringer, som beskrevet i kap. 4.7.

Tiltaksplanen, som forvaltningsplanen for øvrig, har en tidshorisont på 10 år. Det vil kunne bli nødvendig å revidere tiltaksplanen hyppigere enn forvaltningsplanen dersom det oppstår nye behov. Når forvaltningsplanen revideres, vil også tiltaksplanen bli evaluert og eventuelt justert.

Tiltaksplan for Bjørnevågenlia naturreservat.

Tiltak	Kostnadsklasse	Tidsramme	Anvarlig
Produksjon og utplassering av info-plakat	10000	I løpet av 2016	FM, SNO
Opprydding ved reservatgrensen	10000	I løpet av 2016	Grunneier FM, SNO
Eventuelt fjerne sauegjerde mv.	20000	?	Dyreeier FM, SNO

FM = Fylkesmannen i Østfold, SNO = Statens Naturoppsyn

5 SAKSBEHANDLING

5.1 Forvaltning av verneforskriften

Avsnittene nedenfor henviser i stor grad til retningslinjer som er gitt av Miljødirektoratet (daværende Direktoratet for naturforvaltning) i rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, revidert februar 2010.

Det er verneforskriften, sammen med naturmangfoldloven, som angir hva som er tillatt i naturreservatet.

Verneforskriften endrer ikke grunneiers rettigheter og plikter etter annet lovverk uten, at det går særskilt fram av forskriften. Forskriften endrer for eksempel ikke grunneiers rett til å nekte motorferdsel eller andre tiltak på sin eiendom. Grunneier kan imidlertid ikke nekte forvaltningsmyndigheten motorferdsel i forbindelse med skjøtsel. Vernebestemmelsene kan innebære forbud eller innskrenkninger i grunneiers, rettighetshavers og allmennhetens rådighet, men gir ikke vernemyndigheten eller det offentlige særskilt rådighet, ut over det som følger av adgang til skjøtsel etter regelverket. Forvaltningsmyndigheten har heller ikke adgang til å pålegge grunneier eller andre privatpersoner å utføre skjøtsel.

Verneforskriften gjelder kun aktiviteter innenfor verneområdets grenser. Det er derfor viktig at grunneiere, kommuner og andre offentlige og private instanser forvalter tilgrensende områder på en slik måte at ikke verneverdiene innenfor et verneområde blir forringet. I naturmangfoldlovens § 49 (gjengitt i tekstboks nedenfor) omtales forholdet til aktiviteter utenfor verneområdet som kan gi skade inn i verneområdet.

Eventuelle brudd på vernebestemmelsene meldes til Statens naturoppsyn, som i sin tur vil vurdere tiltak eller politianmeldelse. I tillegg har Fylkesmannen en selvstendig rolle i oppfølgingen av slike saker og kan også anmelde overtredelser.

I naturmangfoldlovens kapittel IX er det fastsatt bestemmelser om håndheving og sanksjoner. Kapitlet inneholder en straffebestemmelse som kommer til anvendelse for forsettlig eller uaktsom overtredelse av nærmere angitte bestemmelser i eller i medhold av loven. Overtredelse kan også gi grunnlag for bruk av administrative sanksjoner som pålegg om retting, tvangsmulkt og krav om miljøerstatning.

I naturmangfoldlovens kapittel II er det fastsatt prinsipper for offentlig beslutningstaking som myndighetene skal legge til grunn som retningslinjer ved utøving av all offentlig myndighet. Disse prinsippene omtales i loven som:

- kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- føre-var-prinsippet (§ 9)
- økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Prinsippene skal anvendes ved offentlig myndighetsutøvelse. De kommer derfor til anvendelse ved behandling av enkeltsaker (for eksempel søknader om dispensasjon) etter verneforskriften.

Om dispensasjon fra forskriften

En dispensasjon for et tiltak i verneområdet forutsetter at det er hjemmel i verneforskriften til å gi dispensasjon. Verneforskriften har både spesifiserte (§ 7) og generelle (§ 8) dispensasjonsbestemmelser. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriften er forankret i naturmangfoldlovens § 48 (gjengitt i tekstboks nedenfor).

Ved behandling av søknad om dispensasjon skal formålet med verneområdet tillegges stor vekt. Det bør gis dispensasjon for tiltak som bidrar til å fremme verneverdiene. Det kan ikke gis dispensasjon dersom tiltaket har eller kan ha nevneverdige negativ effekt på verneverdiene.

Forholdet til annet lovverk m.m.

Innenfor områder som er vernet etter naturmangfoldloven, gjelder det enkelte områdes vernebestemmelser parallelt med aktuelle særlover. Det innebærer at det ene sett av regelverk ikke ekskluderer det andre. Verneforskriften går imidlertid normalt foran andre lover og forskrifter, og saker skal vanligvis først behandles etter verneforskriften, jf. naturmangfoldloven § 48 tredje ledd. Som regel vil verneforskriften inneholde strengere regler om bruk og tiltak enn annet lovverk. Det kreves tillatelse etter begge/alle lovverk der dette er aktuelt. Eksempelvis skal byggesaker behandles etter både verneforskriften og plan- og bygningsloven. Ved søknader om motorferdsel kan det i noen tilfeller være nødvendig med både en dispensasjon fra motorferdselloven og dispensasjon fra verneforskriften. Det kan forekomme at tiltak som verneforskriften ikke regulerer, likevel krever tillatelse etter annet lovverk.

Fylkesmannen har bare myndighet til å gi tillatelse etter naturmangfoldloven og verneforskriften. Andre nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltak i verneområdet, herunder tillatelse fra grunneier, må innhentes før arbeid kan iverksettes.

Fra naturmangfoldloven

§ 48. (dispensasjon fra vernevedtak)

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

I avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det særlig legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Trenger et tiltak tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknad om dispensasjon etter første ledd skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. I dispensasjon etter første ledd skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

§ 49. (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde)

Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. For annen virksomhet gjelder aktsomhetsplikten etter § 6.

5.2 Generelle saksbehandlingsrutiner

- Det er Fylkesmannen i Østfold som er forvaltningsmyndighet for Bjørnevågenlia naturreservat. Alle søknader om tiltak som krever godkjenning/dispensasjon etter verneforskriften, sendes Fylkesmannen.
- Dersom det er tvil om hvorvidt et tiltak krever tillatelse etter verneforskriften, må det tas kontakt med Fylkesmannen for å avklare dette.
- Søknader behandles først etter verneforskriften, før de eventuelt behandles etter andre særlover. Avslag etter verneforskriften kan ikke settes til side av andre lover.
- Miljødirektoratet er klageinstans for vedtak hjemlet i verneforskriften. Klage på vedtak sendes Fylkesmannen. Hvis Fylkesmannen opprettholder sitt vedtak, oversendes klagen til direktoratet for videre behandling og endelig vedtak.

Under planlegging av tiltak eller inngrep i reservatet bør Fylkesmannen kontaktes på et tidlig stadium, for å innarbeide vernehensyn og forkorte eventuell senere saksgang/dispensasjonsbehandling.

5.3 Roller

Fylkesmannen i Østfold v/miljøvern avdelingen er forvaltningsmyndighet for Bjørnevågenlia naturreservat. Dette innebærer ansvar for behandling av søknader og gjennomføring av skjøtselstiltak i tråd med vernebestemmelsene. Registrering og dokumentasjon av verneverdiene, samt informasjon, tilligger også Fylkesmannen.

Besøksadresse: Statens hus, Vogtsgate 17, 1532 Moss

Postadresse: Postboks 325, 1502 Moss

Telefon: 69 24 70 00, e-post: fmospostmottak@fylkesmannen.no

Statens naturoppsyn (SNO) utfører oppsyns- og skjøtelsoppgaver i verneområder. Oppsynet skal se til at vernebestemmelsene og visse andre relevante lover blir overholdt.

Grunneierne beholder eiendomsretten i verneområder, men vernet innebærer innskrenkninger i råderetten. Verneforskriften angir hvilke innskrenkninger som gjelder. Et godt samarbeid med grunneiere er vesentlig for forvaltningen av verneområdet.

Fredrikstad kommune forvalter en rekke lover og regler som kan gjelde i tillegg til verneforskriften, som plan- og bygningsloven og motorferdselsloven.

Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning) er fagmyndighet med overordnet ansvar for opprettelse og forvaltning av verneområder. Det har ansvar for planlegging, koordinering, faglig veiledning og utvikling av generelle retningslinjer mv. for forvaltningen. Direktoratet tildeler midler til skjøtsel og andre tiltak i verneområdene og er klageinstans for vedtak fattet av Fylkesmannen.

Miljøverndepartementet har det overordnede politiske ansvaret for verneområder etter naturvernloven og naturmangfoldloven og legger verneforslag frem for vedtak i regjeringen.

6. LITTERATUR

Bratli, H., Båtvik, J.I. m.fl. 1997: Botaniske registreringer i Østfold. *Oslofjordverneplanen* 1993-96. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen, rapp.4: s.19-21+125.

Brandrud, T.E., Kristiansen, R. & Weholt, Ø. 2009: Eikelunder i Ytre Østfold-et mykologisk 30-års jubileum. *Agarica* 28: 94-107 (Bjørnevågen s.102-104).

Folkestad, A.O. 1978 : Bjørnevågen. *Østfold-Natur* 24: s.215-216.

Hanssen, O., Borgersen, B. & Zachariassen, K.E. 1985: Registrering av truede insektarter i gamle, hule trær. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen, rapp.1B, 2000:s.243-244,248.

Hanssen, O. & Hansen, L.O. 1998: Verneverdige insekt-habitater. Oslofjordområdet. NINA Oppdragsmelding 546:s.26-27,93-95.

Hermansen, R. 1982: *Geastrum fornicatum*- en ny jordstjerne i Norge. *Agarica* 3(6):s.60-64.

Kristiansen, R. 1983: Bidrag til Østfolds Ascomycetflora II. *Agarica* 4(7):s.37-47, 4(8):s.220-264.

7 VEDLEGG – Verneforskrift for Bjørnevågenlia naturreservat

§ 1. Avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr. i Fredrikstad kommune: 431/1 og 432/4.

Naturreservatet dekker et areal på ca. 0,08 km², herav ca. 0,01 km² sjøareal.

Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk 1:5 000, datert Miljøverndepartementet mars 2010. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Fredrikstad kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur med spesielle naturtyper i form av en varmekjær skogli med edelløvsog, samt tilstøtende svartorstrandskog, eldre barskog, våtmark og eng, med tilhørende flora og fauna.

§ 3. Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

For naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, hensetting av campingvogner o.l., etablering av oppdrettsanlegg og havbruksvirksomhet eller nye båtfester, opplag av båter, framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, herunder hageavfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangement eller andre større arrangement er forbudt.
5. Bålbrenning og grilling er forbudt.
6. Etablering av båtplasser er forbudt.

§ 4. Generelle unntak fra vernebestemmelsene

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Bruk og vedlikehold av anlegg som er i bruk på vernetidspunktet, herunder veier med grøfter, inklusive rydding av vegetasjon som hindrer fremkommelighet på veier.
 2. Vedlikehold av eksisterende grøfter og dreneringsnett, etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.
 3. Drift, vedlikehold og nødvendig istandsetting ved akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg.
 4. Oppgradering/fornyning av kraftledninger for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.
 5. Sanking av bær og matsopp.
 6. Jakt, fangst og fiske etter gjeldende lovverk.
 7. Beiting. Miljødirektoratet kan av hensyn til fredningsformålet regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.
 8. Utsetting og gjenfangst av stedegne marine arter i forbindelse med havbeiteæring etter akvakulturloven.
- 0 Endret ved forskrift 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2103).

§ 5. *Regulering av ferdsel*

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
2. I tiden f.o.m. 15. mars til og med 15. mai er det ferdselsforbud i et slitasjesvakt område (50 x 200 m) merket A på vernekartet.
3. Motorferdsel til lands er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy.
4. Sykling og bruk av hest utenom eksisterende vei er forbudt.

§ 6. *Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene*

Ferdselsbestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i politi-, brannvern-, ambulans-, oljevern-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Transport av sykt eller skadd bufe. Kjøretøy som skal brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøringen.
3. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg. Ved bruk av motorisert transport skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.
4. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i § 4 nr. 1 og 2.

Bestemmelsen i § 5 nr. 2. er ikke til hinder for:

5. Ferdsel til fots for grunneier i forbindelse med skjøtsel mv. i område A.

§ 7. *Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter:
 - a) § 4 nr. 3 og 4.

b) § 7 nr. 4.

2. Begrenset bruk av naturreservatet som angitt i § 3 nr. 4.
3. Fjerning av større enkelttrær som er til hinder for bruk av vei.
4. Oppføring av anlegg for Kystverket.

§ 8. *Generelle dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9. *Skjøtsel*

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10. *Forvaltningsplan*

Det skal utarbeides forvaltningsplan for naturreservatet, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak, og skal etter planen foreligge innen 31. desember 2010.

§ 11. *Forvaltningsmyndighet*

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten for området.

0 Endret ved forskrift 15 mars 2013 nr. 284 (i kraft 1 juli 2103).

12. *Ikrafttredelse*

Denne forskrift trer i kraft straks.